

Spis treści

Uwagi wstępne	5
Rozdział I. Przewrót polityczny z lat 1943-1945	19
1. Ustalenia wielkich mocarstw w kwestii polskiej w latach 1943-1944	19
2. Akcja „Burza” i powstanie warszawskie	24
3. Sytuacja w Polsce po upadku powstania warszawskiego	27
4. „Polska Lubelska” (lipiec - grudzień 1944)	29
5. Przekształcenie PKWN w Rząd Tymczasowy i decyzje jałtańskie	36
6. Poczynania Rządu Tymczasowego (1 I - 28 VI 1945)	42
7. Problem represji i terroru politycznego	47
8. Obóz rządowy wobec prób opanowania Polski przez ZSRR i jego zwolenników	50
Rozdział II. Powołanie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej, spór o ocenę polskiego udziału w wojnie i ustalenie granic państwa	56
1. Przekształcenie Rządu Tymczasowego w Rząd Jedności Narodowej	56
2. Powstanie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej i jego konsekwencje	62
3. Obóz rządzący w Polsce latem 1945 r.	64
4. Spór o bilans polskiego udziału w wojnie	70
5. Powstanie legalnej opozycji PSL i Stronnictwa Pracy	74
6. Ustalenie granic państwa	80
Rozdział III. Procesy integracyjne i dezintegracyjne w latach 1945-1947	87
1. Kształtowanie się nowego systemu władzy	87
2. Ustrój administracyjny państwa	94
3. Ruch oporu i represje wobec jego uczestników	95
4. Przejęcie ziem poniemieckich (Ziem Odzyskanych), weryfikacja tzw. autochtonów i wysiedlenie ludności niemieckiej	103
5. Przesiedlenie ludności polskiej z ZSRR do Polski	110
6. Problem powrotu żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych i repatriacja dipisów z Niemiec	115
7. Problem kolaborantów, jeńców i przestępców wojennych	120
8. Sytuacja gospodarcza Polski w 1945 r.	125
9. Nacjonalizacja przemysłu i plan 3-letni	131
10. Odbudowa systemu oświaty	133
11. Kościoły i wyznania wobec nowych władz	137

12. Kwestia żydowska	142
13. Gomułkowska koncepcja polskiej drogi do socjalizmu	147
14. Ruch ludowy wobec nowej sytuacji	151
15. Referendum ludowe z 30 VI 1946 r.	155
16. Wypadki kieleckie z 4 VII 1946 r. i ich następstwa	161
17. Odbudowa życia kulturalnego	164
18. Wybory do Sejmu Ustawodawczego 19 I 1947 r.	169
19. Oddziaływanie emigracji politycznej na kraj	176
20. Polska między Wschodem i Zachodem	181
Rozdział IV. Likwidacja podziemia, opozycyjnego PSL i sojuszniczej PPS (1947-1948)	187
1. Podział świata na dwa zwalczające się bloki polityczne	187
2. Rząd Bieruta – Cyrankiewicza – Gomułki	191
3. Koncepcje walki z opozycją po wyborach 1947 r.	196
4. Przemiany w ruchu ludowym	199
5. „Bitwa o handel” i próby ograniczenia wpływów PPS	204
6. Akcja „Wisła”	210
7. Przemiany w szkolnictwie wyższym i kulturze	214
8. Zimna wojna i kurs na radziecką drogę do socjalizmu	219
9. Stronnictwa polityczne wobec polityki PPR na przełomie lat 1947/1948	222
10. Rozprawa stalinowców z Gomułką (czerwiec - lipiec 1948)	228
11. Zjednoczenie organizacji młodzieżowych (21-22 VII 1948)	233
12. Wrocławski Kongres Intelktualistów w Obronie Pokoju	237
13. Odchylenie prawicowo-nacjonalistyczne	242
14. Utworzenie PZPR	248
15. Emigracja polityczna	250
Rozdział V. Budowa stalinowskiego modelu socjalizmu (1949-1955)	256
1. Rola PZPR w państwie	256
2. Bilans powojennego procesu odbudowy i przebudowy Polski	262
3. Reorganizacja organów zarządzania	266
4. Zmiana stanowiska w kwestii niemieckiej i nowa linia polityki wobec Ziem Zachodnich i Północnych	268
5. Problem restytucji mienia polskiego i odszkodowań wojennych	274
6. Prowokacje i represje w wojsku w latach 1948-1953	278
7. Polska wobec zaostreżenia konfrontacji pomiędzy blokami politycznymi w świecie (1949-1953)	286
8. Realizacja 6-letniego planu budowy podstaw socjalizmu w Polsce	289
9. Polityka w dziedzinie oświaty i nauki	296
10. Kierunki działania ideologicznego	301
11. Kultura i sztuka	307
12. Konstytucja z 1952 roku	314
13. Walka o ograniczenie wpływów i roli Kościoła	317
14. Wpływ procesów odprężeniowych w świecie na sytuację w Polsce (1953-1955)	324
15. Afera płk. Światło i rozwiązanie MBP	328
16. Bilans planu 6-letniego	331
17. Polska, dwa państwa niemieckie i Układ Warszawski	334
18. Emigracja w okresie zimnej wojny	340
Rozdział VI. Przełom roku 1956	351
1. XX Zjazd KPZR i jego następstwa	351
2. Wpływ uchwał XX Zjazdu KPZR na sytuację w Polsce	353
3. Wydarzenia poznańskie z czerwca 1956 roku	359

4. VII Plenum KC PZPR	363
5. Gorąca jesień	369
6. Zmiany w polityce kulturalnej i naukowej. Ideologia okresu przełomu	379
7. Emigracja wobec przemian w Polsce	385
Rozdział VII. Pierwsza dekada rządów Gomułki i Cyrankiewicza (1956-1966)	390
1. Nowa ekipa władzy	390
2. Polityka zagraniczna ekipy Gomułki	400
3. Polityka gospodarczo-społeczna	408
4. Społeczeństwo polskie w latach sześćdziesiątych	412
5. Stosunki wyznaniowe	418
6. Ruch katolików świeckich	426
7. Problemy ideologiczne lat 1957-1959	432
8. Rozwój kultury i nauki	439
9. Kształtowanie się nowego układu sił politycznych (1957-1963)	445
10. Wydarzenia roku 1964	452
11. Stosunki państwo – Kościół w latach 1956-1965	460
12. Konflikt państwo – Kościół w latach 1965-1966	467
13. Kontrowersje związane z oceną dziesięciolecia „Października”	473
Rozdział VIII. Kryzys lat 1967-1970	478
1. Wpływ wydarzeń bliskowschodnich na sytuację polityczną w Polsce w 1967 roku	478
2. Wydarzenia marcowe 1968 roku	481
3. W cieniu Marca 1968 roku	486
4. Wymiana kadry wojskowej i pacyfikacja Czechosłowacji	495
5. Opozycja polityczna, Kościół i problem tzw. antysemityzmu	505
6. Plany reform gospodarczych lat 1968-1970. V Zjazd PZPR	511
7. Normalizacja stosunków z RFN	513
8. Oświata, nauka i kultura	518
9. Emigracja wobec rządów Gomułki – Cyrankiewicza	524
10. Ekonomiczne i polityczne przesłanki wydarzeń grudniowych 1970 roku	534
11. Bunt robotników i pacyfikacja Wybrzeża	538
12. Obalenie Gomułki i jego ekipy	544
Rozdział IX. Polityka „przyspieszonego” i „dynamicznego” rozwoju (1971-1978)	550
1. Kształtowanie nowej ekipy władzy i ocena kryzysu grudniowego	550
2. Aktywizacja na forum międzynarodowym	560
3. Koncepcja przyspieszonego rozwoju ekonomicznego	566
4. Rozwój oświaty, nauki i kultury	571
5. Unifikacja stosunków społeczno-politycznych	578
6. Kryzys 1976 roku i jego następstwa	583
7. Załamanie koncepcji harmonijnego rozwoju PRL	587
8. Opozycja antysocjalistyczna w latach 1976-1978. Kształtowanie programu alternatywnego wobec systemu realnego socjalizmu	589
9. Stanowisko Kościoła wobec wydarzeń lat 1971-1978	596
10. Konflikt pomiędzy rządem a Kościołem na tle polityki demograficznej i społecznej w 1979 roku	602
11. Emigracja wobec rządów Gierka – Jaroszewicza	606
12. Efekty polityki gospodarczej do 1978 roku	611
Rozdział X. Kryzys społeczny i polityczny lat 1979-1981	622
1. Polska w polityce mocarstw	622
2. Pułapka zadłużeniowa i jej skutki	626

3. Pierwsza fala strajków w czerwcu - lipcu 1980 roku	634
4. Sierpień 1980 roku	636
5. Powstanie NSZZ „Solidarność”	642
6. Walka o rejestrację NSZZ „Solidarność”	647
7. Problem interwencji zbrojnej państw Układu Warszawskiego w grudniu 1980 roku	656
8. Narastanie rozbieżności na przełomie lat 1980-1981	661
9. Powołanie rządu generała Wojciecha Jaruzelskiego	668
10. Prowokacja bydgoska z 19 III 1980 r. i jej następstwa	671
11. Nieudana próba obalenia Kani i Jaruzelskiego w czerwcu 1981 roku	678
12. IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR (14-20 VII 1981 r.)	684
13. Konsolidacja opozycji	687
14. I Zjazd NSZZ „Solidarność” i jego reperkusje	697
15. Odwołanie S. Kani i objęcie stanowiska I sekretarza KC PZPR przez gen. W. Jaruzelskiego	703
16. Emigracja wobec kryzysu lat 1979-1981	707
Rozdział XI. Stan wojenny (13 XII 1981 - 21 VII 1983)	713
1. Geneza stanu wojennego	713
2. Proklamowanie stanu wojennego	717
3. Polityka władz w okresie stanu wojennego (13 XII 1981 - 21 VII 1983)	723
4. Konspiracja okresu stanu wojennego (1981-1983)	733
5. Kościół katolicki wobec stanu wojennego	742
6. Świat nauki, kultury i sztuki w okresie stanu wojennego	747
7. Reakcja zagranicy i emigracji na stan wojenny w Polsce	754
8. Dyskusje wokół stanu wojennego	758
Rozdział XII. Próby opanowania kryzysu realnego socjalizmu w latach 1983-1988	762
1. Polityka rządu gen. Wojciecha Jaruzelskiego (lipiec 1983 - październik 1985)	762
2. Powstanie gabinetu Zbigniewa Messnera (1985-1986)	773
3. Wokół II etapu reformy gospodarczej (1987)	781
4. Odbudowa NSZZ „Solidarność”	790
5. Upadek rządu Z. Messnera i powołanie rządu M. F. Rakowskiego	796
6. „Okrągły stół”	802
7. Rola Kościoła rzymskokatolickiego i grup wyznaniowych w przeprowadzeniu „okrągłego stołu”	809
8. Polityka zagraniczna rządów Z. Messnera i M. F. Rakowskiego (1985-1989)	815
Rozdział XIII. Upadek systemu realnego socjalizmu	824
1. Wybory do sejmu i senatu z czerwca 1989 roku	824
2. Powołanie naczelnych władz państwowych	830
3. Rozwiązanie PZPR	834
4. Rozpad obozu państw socjalistycznych	839
5. Spór o bilans gospodarczy i społeczny PRL	844
Zakończenie	851
Ważniejsze skróty występujące w tekście	859
Bibliografia. Wybór ważniejszych publikacji źródłowych i opracowań	865
Indeks nazwisk	895

